

РАСПОДЕЛА ПРЕМА РАДУ У СИСТЕМУ ДОХОТКА

Једно од основних обележја југословенског привредног система, поред самоуправљања и друштвене својине средстава за производњу, је и расподела према раду. Имајући, при томе, у виду да се социјалистички самоуправни односи развијају у оквирима робне производње, — тако да је синтетички израз свих обележја система у којем доходак представља мотив и резултат привредне делатности организација удруженог рада, — намеће се питање садржине и начина реализације расподеле према раду у њему.

У развоју свих социјалистичких земаља начело расподеле према раду присутно је као једно од водећих, при чему се полази од тумачења датог од стране класика марксизма, пре свега Маркса. У *Критици Готског програма* Маркс даје тзв. шему расподеле друштвеног производа у условима укидања робне привреде, тако да се „рад који је утрошен на производе не појављује (се) овде као вредност тих производа, као неко материјално својство које они поседују, јер сад већ, супротно оном што имамо у капиталистичком друштву, индивидуални радови постоје не околично, него непосредно као саставни делови целокупног рада”.¹⁾

Анализирајући проблеме расподеле Маркс у *Критици Готског програма* има у виду прелазни период између капиталистичког и комунистичког друштва, при чему принцип расподеле према раду упоређује како са битним обележјима капиталистичких односа производње, тако

---

¹⁾ Маркс, К., „Критика Готског програма”, Култура, Београд, 1948. год., стр. 22.

и са битним обележјима комунистичког друштва, за које истиче принцип расподеле према потребама. Одатле проистиче и потреба анализе садржине расподеле према раду у условима робног облика социјалистичке привреде.

Током развоја социјалистичких земаља, начело расподеле према раду реализовано је у различитим видовима, при чему је један од разлога био постепено и често болно прихватање нужности робне привреде. Пракса је временом показала да могућност постојања услова (натуралне привреде) у којима је Маркс анализирао расподелу према раду не искључује могућност постојања оних у којима се она данас реализује (робне привреде). Различите услове реализације расподеле према раду Маркс је антиципирао, рекавши: „Начин ове расподеле (фонд личне потрошње — Е.В.) мењаће се према посебној врсти самог организма друштвене производње и према одговарајућој висини историјског развоја произвођача”.²⁾

Као један од основних момената друштвене репродукције, расподела има материјално-производни и друштвено-економски аспект, при чему први подразумева наменску расподелу друштвеног производа, а други њене токове између субјеката корисника производне и непроизводне потрошње. Одређена продукционим односима, расподела према раду по свом друштвено-економском садржају делује у првом реду у сфери личне потрошње, приликом расподеле личних доходака, док у општој и производној потрошњи њен утицај није доминантан. У општој потрошњи рад није ни мера ни основ учешћа, док је у производној рад само основ, али не и мера у одлучивању о издвајањима на име инвестиционе и репродукционе потрошње.³⁾

Закључујући да се расподела према раду практично јавља у виду расподеле личних доходака, којој је Маркс још у *Критици Готског програма* дао основе, поставља се питање конкретних облика њене реализације. Како је тема нашег осврта расподела према раду у систему дохотка, неопходно је да најпре укажемо на њене облике који претходе.

Први се јавља у послератном периоду централистичког управљања привредом, у којој елементи државног, натуралног планирања одликују систем конципиран на основу до тада изграђене праксе прве социјалистичке земље и теоријских ставова из дела класика марксизма. У складу са принципима датим пре свега у *Критици Готског програма* у овом периоду нашег развоја прихвата се претпоставка да рад непосредних произвођача већ у процесу производње добија друштвено признање и да је стога једини основ за учешће у расподели одговарајућег дела друштвеног производа. Став да рад има непосредно друштвени карактер у пракси је резултирао у унапред одређеним платама радника и службеника према платним разредима, у складу са конкретном врстом рада

²⁾ Маркс, К., „Капитал”, I том, Култура, Београд, 1947. год., стр. 42.

³⁾ Ваџић, А., „Принципи и политика дохотка”, Радничка штампа, Београд, 1976. год., стр. 131.

појединаца.⁴⁾ Начело награђивања према раду реализује се полазећи од конкретног облика рада произвођача, а независно од резултата пословања производне јединице, при чему државни буџет представља крајњи извор средстава плата. Теоријски гледано, описани систем расподеле није у духу начела проklamованих у *Критици Готског програма* на основу којих лични доходи нису ех анте одређени, већ зависе од величине друштвеног производа и начина његове расподеле. Може се закључити, стога, да у систему административног управљања привредом принцип расподеле према раду није доследно остварен, иако се тумачи и примењује у функцији тадашњих потреба изградње земље.

Неминовност убрзаног привредног развоја, са већим улагањем у одељак I друштвене производње, захтева свесно и унапред одређивање границе између потребног рада и вишка рада, односно производа, у корист овог другог. Из тих разлога, лимитрање величине потребног производа у границе диктиране циљевима изградње земље условљава његову дириговану расподелу у оквиру којег се учинак појединца мери утрошеним радним временом. Описани систем награђивања, испољивши све своје слабости, постојао је до 1950—1951. године, да би у фази децентрализације управљања привредом био измењен.

Од 1952. године, укључујући ту и средину педесетих година, напуштање административног управљања привредом не значи и прихватање свих елемената робне привреде, тако да у овом периоду она поприма формално-робни карактер. Систем у битним односима задржава обележја дириговане, натурално-планске привреде, јер, и поред постојећих робних и новчаних токова, цене, обим и распоред инвестиција и даље регулише држава. Битно постаје питање одређивања величине вишка производа коју су предузећа обавезна да обезбеде друштвеној заједници.

У току 1952. и 1953. године, путем основних пропорција из друштвених планова, пре свега просечне стопе акумулације и друштвених фондова били су одређени битни токови друштвене репродукције. Предузећа су била обавезна да према стопи акумулације из друштвеног плана обезбеде заједници одговарајућу масу акумулације и средства за општу потрошњу, при чему им је на располагању остајао њен мањи део.⁵⁾ У наведеном периоду први пут се у југословенском привредном систему јавља категорија дохотка и покушај да се плате непосредних произвођача учине зависним од његове висине. Доходак је дефинисан као „ос-

⁴⁾ Систем нормирања и плаћања рада по учинку уводи се 1948. год. Постојале су две скале о тарифама које су прописивале награђивање рада исте квалификације, било по испуњеној норми или по његовом временском трајању. Распон плата радника био је 1:2,1, а за службенике 1:3,3. Фактички, то је систем уравниловке за све раднике и службенике истих формалних квалификација.

⁵⁾ Према формули $x = \frac{A}{\Pi}$, где је x стопа акумулације и друштвених фондова, A маса акумулације, Π фонд плата, предузећа су издвајала на име акумулације средства чија је висина зависила од висине фонда плата. За привреду у 1952. год. стопа је била 126., што је значило да је на сваких 100. дин. платног фонда требало да се оствари 126. дин. масе акумулације и фондова.

новна економска категорија у којој се у нашим условима социјалистичке робне производње и размене јасно одражава наш садашњи степен социјалистичких друштвених односа и главни чинилац производње и то како доходак предузећа остварен кроз продају његових производа на тржишту, тако и доходак целе друштвене заједнице.⁶⁾

D

Преко формуле $P = \frac{D}{1+x}$, где је P остварени фонд плата, D остваре-

ни доходак, x стопа акумулације и друштвених фондова, Народна банка је за предузеће обрачунавала фонд плата. Међутим, евидентно је да је у расподели дохотка на фонд плата и фонд акумулације битна функција вантржишног, друштвеним планом датог фактора — стопе акумулације и друштвених фондова. Стога је из дохотка прво издвајана маса акумулације и друштвених фондова, а платни фонд је имао карактер резидуалне величине, која је примарно била одређена висином стопе акумулације и друштвених фондова.⁷⁾ Из тога следи да ни награђивање радника и службеника у овом периоду није било саобразно садржини принципа расподеле према раду.

У 1954. год. уводи се камата на основна средства и земљарину, као економски инструмент преко којег се величина вишка производа коју су предузећа обезбеђивала заједници за општедруштвену акумулацију (друштвене инвестиционе фондове) одређивала у зависности од вредности основних средстава. Истовремено се уводи систем обрачунских плата, у којем се платни фонд одређивао према структури радног колектива, односно множењем сваке категорије радника (према квалификацији) са просеком плате за односну категорију. Заједно са варијабилним делом плата из добити, обрачунски фонд плата је чинио остварени фонд плата. Ни овај систем, очигледно, није омогућавао реализацију начела расподеле према раду.

Од средине педесетих година до краја шездесетих у југословенском привредном систему не постоји јединствена концепција расподеле, тако да се срећу елементи више разних решења. Јасна одређења за систем дохотка у 1952—1953. години и за систем добити у 1954—1957. у годинама које следе нису изражена, тако да у неким оба постоје истовремено. Тако се, на пример у 1957. години уводи категорија чист приход⁸⁾ чија је садржина блиска појму чистог дохотка, да би се укида-

⁶⁾ Крајгер, С., „Доходак предузећа у нашем систему”, Наша стварност, Београд, 1953. год., № 2, стр. 50.

⁷⁾ Радни колективи су могли самостално да утврђују принципе расподеле платног фонда, при чему је зарада радника зависила од успеха предузећа у остварењу плана. Основа за одређивање зарада-тарифни ставови, утврђивали су се правилником у којем они нису могли бити нижи од минималних износа предвиђених савезним прописима.

⁸⁾ После издвајања материјалних трошкова и амортизације из укупног прихода остајао је доходак из којег се издвајала камата на пословни фонд, раднички допринос и порез на промет. Од преосталог дохотка на који се плаћао допринос остајао је чист приход чију су расподелу на фондове и личне дохотке предузећа самостално вршила.

њем исте у 1965. години увео доходак, мада неки његови елементи бивају прикључени категорији трошкова пословања.⁹⁾

Стога треба поћи од 1968. године, када се систем дохотка интегрално уводи доношењем Закона о утврђивању и расподели дохотка, а дограђује у годинама које следе.

Да бисмо указали на преломне тачке у реализацији принципа расподеле према раду у систему дохотка данас, анализираћемо га: а) у односу према наменској расподели дохотка, и б) у реализацији при расподели фонда личне потрошње.

а) У условима робне привреде као што је југословенска, производи нису резултат индивидуалног већ друштвеног рада, који своју функцију изражава у удруженом раду. Положај непосредног произвођача у удруженом раду одликује се његовим одлучивањем о коришћењу средстава за производњу, о расподели резултата рада, односно управљањем проширеном репродукцијом. Потребан рад и вишак рада, стога, јављају се као елементи неиздиференциране величине, дохотка који представља основну економску категорију југословенског друштвено-економског система. Доходак се вредносно дефинише као израз друштвено-потребних односа друштвено признатог рада, а номинално као разлика између укупног прихода и збира материјалних трошкова и амортизације. По друштвеној садржини он је циљ привређивања организација удруженог рада. Доходак је у друштвеној својини и у стању екстерне равнотеже представља извор и границу свих облика потрошње у друштву.

Како су токови процеса потрошње примарно одрђени висином дохотка, односно његовом расподелом, поставља се питање субјекта који о њој одлучује и критерија на основу којег се она спровди. Расподелом дохотка¹⁰⁾, према Закону о удруженом раду распоређивањем чистог дохотка, издвајају се средства за фонд личне потрошње и фонд акумулације, односно за непроизводну и производну потрошњу чији је однос од виталног значаја за привреду.

Теоријски и практични аспекти расподеле у социјализму су од почетка њихове изградње једно од питања којем се посвећивала знатна пажња, узимајући при том у обзир чињеницу да говорити о њему значи имати у виду другу страну односа производње. Марксова мисао „Структура расподеле је производ производње, не само по предмету, зато што се само резултати производње могу расподељивати, него и по облику, зато што одређени начин учешћа у производњи одређује нарочито облике расподеле, облик у коме се учествује у расподели“¹¹⁾, одређује садржину односа расподеле, остављајући могућност да се у пракси социјалистичких земаља она манифестује на више начина. Различите

⁹⁾ То је била камата на пословни фонд и доприноси и чланарине.

¹⁰⁾ Кораћ Миладин издваја као облике наменске расподеле дохотка личне дохотке, акумулацију, резерве и средства опште и заједничке потрошње. Види у „Социјалистички самоуправни начин производње“, Комунист, Београд, 1977. год., стр. 180.

¹¹⁾ Маркс, К., „Прилог критици политичке економије“, Култура, Београд, 1960. год., стр. 194.

концепције путева развитка земаља прелазног периода, у складу са којима је расподела мање или више увек била друштвено детерминисана и усмерена, најчешћи су узроци и полазна тачка интересовања економиста за ову проблематику и пажње коју она још увек иницира.

Треба имати у виду да принцип расподеле према раду не представља основу на којој се реализују сви односи социјалистичке расподеле, јер су они подложни и другим, друштвеним и организационим критеријумима. Наменска расподела дохотка, као процес од значаја не само за организације удруженог рада у којима се одвија већ и шире, претпоставља стога извештан утицај друштвене заједнице. Дугогодишње негативне појаве у расподели дохотка које су нарушавале стабилан привредни развој условиле су од 1972. год. њено регулисање путем друштвених договора и самоуправних споразума.

Критерији наменске расподеле дохотка конципирани су друштвеним договорима на нивоу друштвено-политичких заједница док конкретну разраду добијају у самоуправним споразумима које закључују субјекти удруженог рада. Овим путем је величина фонда личне потрошње, који се дели по начелу расподеле према раду, претходно одређена критеријумима наменске расподеле дохотка, односно друштвено постављеним принципима расподеле. Зато се поставља питање да ли они у неком виду, а онда и у којој мери, утичу на примену начела расподеле према раду?

У Марксовој шеми расподеле друштвеног производа из *Критике Готског програма* фонд личне потрошње има карактер изведене, резидуалне величине која остаје после одређених одбитака. У систему дохотка фонд акумулације и фонд личне потрошње су делови неиздиференциране величине, дохотка, а висина и једног и другог одређује се друштвено конципираном политиком наменске расподеле. У том контексту треба водити рачуна да приликом расподеле фонд личне потрошње произвођач, односно појединац свој удео у њему има пропорционално раду који је уложен, и да притом треба да буде задовољен принцип да он „добија назад од друштва — после одбитка — тачно онолико колико му даје”.¹²⁾

Логично је да ће избор критерија наменске расподеле дохотка која претходи расподели средстава за личне дохотке утицати на реализацију расподеле према раду. Гледајући у ширим размерама, преко њега треба да се омогући остваривање Уставом загарантованих права радног човека, односно у крајњој линији одређује и штити његов материјални и друштвени положај.¹³⁾

Неоспорно је да је висина личног дохотка радника пре свега одређена квалитетом и квантитетом заједничког рада колектива, а након

¹²⁾ Маркс, К., „Критика Готског програма”, Култура, Београд, 1948. год., стр. 23.

¹³⁾ У Уставу СФРЈ из 1974. год. у Основним начелима садржани су елементи који чине неприкосновену основу положаја и улоге радног човека. Види став 4. дела II Основних начела.

тога доприносом индивидуалног рада. Конкретно, то значи да је лични доходак резултат две фазе и једне међуфазе у којима се спроводи квантификација рада:

1) у првој фази заједнички рад у оквиру организације удруженог рада валоризује се преко тржишта на основу друштвено признатих утросака рада. Резултат је доходак као новостворена вредност, а расподела према раду добија облик расподеле према резултатима рада. У процесу тржишне валоризације уложеног рада, односно стицања дохотка, елемент друштвеног утицаја присутан је преко регулисања услова привређивања, односно услова стицања дохотка;

2) међуфазу представља процес наменске расподеле дохотка у којој је, с обзиром да се она конципира на макро нивоу, друштвени утицај доминантан;

3) у другој фази, која се одвија на нивоу организација удруженог рада, приступа се квантификацији индивидуалног радног доприноса сваког радника која је непосредног карактера, као и сам процес удруживања рада. Мерила квантификације¹⁴⁾ су садржана у самоуправном општем акту основне организације удруженог рада у складу са самоупрвним споразумом закљученим са осталим ООУР-а у оквиру радне организације, а који представља конкретизацију друштвеног договора којем је она приступила.

С обзиром да је фонд личне потрошње одређен наменском расподелом дохотка, евидентно је да се индивидуални допринос рада најпре изражава у тржишно, разменом валоризованом заједничком раду, односно дохотку. Зато бисмо стали на становиште да је лични доходак радника примарно одређен друштвено признатим радом који у себи укључује индивидуалне радове удружених произвођача, а секундарно основима и мерилима расподеле средстава за личне дохотке у ООУР-а. Значи да је расподела према раду, онако како је формулисана у *Критици Готског програма* у реализацији подвргнута друштвеним критеријумима и друштвеном интересу заштите положаја радног човека.

Могућност да се расподела дохотка одређује у друштвеним договорима и самоуправним споразумима дата је још Законом о утврђивању и расподели дохотка из 1968. год., с тим што није у предвиђеним размерама реализована све до уставних амандмана из 1971. године. Како су у њима била доследније обрађена многа питања везана за закључивање и садржину друштвених договора и самоуправних споразума, током 1972. год. они се склапају на нивоу административно-територијалних јединица земље са изузетком СР Црне Горе, покрајине Војводине и Косова у којима је тај процес завршен до половине 1973. године. Услед разлика које су у закљученим друштвеним договорима постојале нарочито по питању критерија наменске расподеле дохотка, после неуспелог покушаја 1972. год., априла 1975. донет је Међурепубличко-покра-

¹⁴⁾ Види члан 126. и 129. Закона о удруженом раду.

јински друштвени договор о расподели дохотка и личних доходака. Основно правило које је он садржао односило се на то да „ООУР-а које остварују већи доходак по раднику од просека у групацији, грани, делатности или одговарајућим облицима удруживања рада и средстава, релативно више средстава издвајају за проширивање материјалне основе удруженог рада и за резерве него што се просечно издваја у групацији, грани, делатности или одговарајућем облику удруживања рада и средстава, али да у њима радни људи могу имати веће личне дохотке од просека”.¹⁵⁾

С обзиром да је један од основних циљева поменутог Међурејубличко-покрајинског друштвеног договора обезбеђење склада у кретању личних доходака радника и продуктивности укупног друштвеног рада и спречавање неоправданих разлика у ниовима личних доходака радника истих занимања запослених у различитим гранама привреде, треба видети до које мере је он остварљив с обзиром на садржину критерија наменске расподеле дохотка.

Већи доходак по раднику од просека привреде имплицира у односној организацији удруженог рада већи фонд личне потрошње од просечног. Пракса је показала да се у преовладавајућем делу привреде спонтаним процесима остварује законитост утицаја висине оствареног дохотка по раднику на пропорције његове наменске расподеле.

Анализа понашања привредних субјеката у наменској расподели дохотка у периоду 1967—1970. год.¹⁶⁾ показала је да: 1) где је доходак по раднику виши од просека друштвене привреде виши су и лични дохоци и лична потрошња по раднику, али у мањој мери но доходак, тако да расте учешће акумулације у дохотку, а опада лична потрошња, и 2) где је доходак по раднику мањи у односу на просек друштвене привреде, нижи су лични дохоци и лична потрошња по раднику, али у мањој мери но што је доходак, тако да учешће акумулације у дохотку опада, а расте учешће личне потрошње.

На основу наведених односа у расподели дохотка следи закључак о несумњивој вези висине дохотка по раднику и висине личне потрошње по раднику. Истраживања су показала да су распони у дохотку по раднику не само праћени распонима личне потрошње по раднику, већ и да су распони у личној потрошњи знатно мањи од распона у дохотку по раднику.¹⁷⁾ Разлике у личним дохоцима објективно не могу бити једнаке разликама у оствареном дохотку по раднику, јер виши доходак по раднику у ООУР-а условљава већа издвајања за акумулацију него за личну потрошњу, тако да ће разлика у висини њихових личних доходака и личних доходака радника ООУР-а са двоструко мањим до-

¹⁵⁾ Став 1. тачке 18. дела III Међурејубличко-покрајинског друштвеног договора о расподели дохотка и личних доходака.

¹⁶⁾ Политика дохотка у самоуправној робној привреди, ИЕИ, Рад, Београд, 1972. год., стр. 240.

¹⁷⁾ Види табелу на стр. 77. и 78. у Самоуправно-економски односи између ООУР-а у светлу уставних амандмана”, Институт за организацију рада и аутоматизацију пословања, Београд, 1972. год.

хотком по раднику (значи и са већим издвајањима за личну потрошњу него за акумулацију) бити мање од разлика у доходу по раднику који оба субјекта реализују. Из тога истовремено следи да је једнакост личне потрошње по раднику у различитим областима, гранама, групацијама и организацијама удруженог рада неспојива са системом дохотка.

Међутим, принцип да за једнак рад треба да се оствари приближно исти лични доходак подразумева уважавање извесних критерија при расподели личних доходака који не нарушавају начела наменске расподеле дохотка. Имајући у виду да на висину дохотка организације удруженог рада има утицај ниво техничко-технолошког развоја који посредно утиче и на висину фонда личне потрошње, разлике у личним доходима радника грана и групација превасходно треба да проистичу из квалификационе структуре, различитих услова рада и односа утврђених у програмима развоја. Висина дохотка по раднику, ипак, не сме да буде једини и основни критериј који ће утицати на висину фонда личне потрошње, што значи да се критериј наменске расподеле дохотка коригује у интересу реализације принципа расподеле према раду. Одатле, међутим, не треба извући закључак да радници исте квалификације треба да имају исти лични доходак без обзира где су удружили рад. Како је то од утицаја на политику запошљавања и на међугранску и међугрупацијску мобилност радника, треба прихватити као реалну могућност да врста услова и тежина радних напора условљавају и различите личне дохотке радника исте квалификације у различитим гранама и групацијама.¹⁸⁾

Како је утицај наменске расподеле дохотка на реализацију расподеле према раду неспоран, њеном политиком друштво може да је свесно усмерава и каналише. При томе полазна тачка треба да буде одређивање у друштвеном договору најнижег личног дохотка по раднику, а онда и најнижег дохотка по раднику који ће га обезбедити. У том случају конципирана политика личних доходака може предвиђати бржи пораст личног дохотка по раднику од пораста дохотка по раднику, што би за резултат имало и смањење фондова акумулације, и обрнуто.¹⁹⁾ На тај начин би принцип расподеле према раду био примењен у интересу друштвене, Уставом гарантоване заштите материјалног и социјалног положаја радног човека.

б) Код другог питања које смо поставили и које се односи на саму реализацију расподеле према раду, у виду имамо издвајања из фонда личне потрошње која настају по основу закона. То су доприноси и порези из личних доходака која чине средства за задовољење заједничких и друштвених потреба. Сматрамо да приликом издвајања дела суме личних доходака по наведеном основу долази до изражаја друштвена условљеност расподеле према раду.

¹⁸⁾ Марсенић, Д., „Привредни систем Југославије“, Савремена администрација, Београд, 1979. год., стр. 184.

¹⁹⁾ Кораћ, М., — Марсенић, Д., „Политика дохотка у области наменске расподеле“, Гледиста, Београд, № 7—8/1971., стр. 1142.

Наиме, средства доприноса и пореза користе се за подмирење потреба сваког члана друштвене заједнице на посредан начин, узимајући у обзир форме организације односног облика потрошње. Како тек након издвајања доприноса и пореза из (брuto) личних доходака приликом одређивања висине личног дохотка појединца долази до примене начело расподеле према раду, могуће је поставити питање да ли су њене границе сужене обимом средстава за подмирење заједничких и општих потреба. При том треба имати у виду да се висина доприноса одређује у самоуправним споразумима које склапају субјекти удруженог рада привреде и непривреде, а висина пореза законом, на основу обима потреба опште потрошње.²⁰⁾

У прилог нашем мишљењу да фонд личних доходака треба што мање оптерећивати издвајањима да би начело расподеле према раду могло што потпуније да се оствари, иде аргумент из праксе. Показало се да систем доприноса из дохотка, у комбинацији са доприносом из личног дохотка, има мањи позитивни ефекат на сужавање разлика у дохотку по раднику него примена чистог система доприноса из дохотка.²¹⁾ Учесће доприноса на доходак у дохотку привредних области је изнад просечног код оних области које остварују доходак по раднику изнад просека привреде, и обрнуто. Систем доприноса је на тај начин усаглашен са могућностима потрошње сваке привредне области. С друге стране, учешће доприноса на личне дохотке је у обрнутој сразмери са висином оствареног дохотка по раднику. Запажена је тенденција у пракси да се учешће доприноса на личне дохотке релативно смањује уколико је доходак по раднику већи, и обрнуто.

То значи да интегрално посматран доходак треба да буде извор и граница свих облика потрошње, подразумевајући при том да фонд личне потрошње без одбитака треба да се дели на личне дохотке радника. Међутим, на садашњем ступњу развоја, доприноси и порези свој извор имају и у дохотку и у личним дохоцима, а Закон о удруженом раду даје могућност да основне организације удруженог рада из сфере друштвених делатности стичу доходак из личног дохотка или дохотка реализованог у материјалној производњи.²²⁾ Како Закон о удруженом раду само поставља поменуте могућности, остаје питање распореда и избора извора доприноса у складу са наменом средстава која се по том основу издвајају.

У начелу, доприноси би требало да се издвајају за подмирење оних потреба које ће јачати социјални и материјални положај радног човека и пружати заштиту његових уставних права. Стога би, можда, било целисходно да се из личних доходака издвајају само доприноси за основ

²⁰⁾ Има се у виду чињеница да у сфери опште потрошње рад није ни мера ни основ учешћа, јер се у њој расподела према раду постепено трансформише у расподелу према потребама.

²¹⁾ Политика дохотка у самоуправној робној привреди, ИЕИ, Рад, Београд, 1972. год., стр. 154.

²²⁾ Види став 2. члана 92. Закона о удруженом раду.

но образовање, доприноси за социјалну заштиту и део доприноса за здравствено осигурање. Висину стопа наведених доприноса требало би одредити тако да су у управној сразмери са висином фонда личне потрошње, имајући при том у виду његов однос према просечном на нивоу привреде. Пракса је показала да виши доходак по раднику од просечног значи већа издвајања за акумулацију него за личну потрошњу, при чему су лични дохоци изнад просечних, и обрнуто, тако да би систем доприноса који смо навели био усаглашен са основним принципима доходних односа. Он би такође био усаглашен са политиком наменске расподеле дохотка, а евентуални негативни ефект би имао само у случајевима одступања од основних поставки.²³⁾

---

²³⁾ Мисли се на случајеве у којима ООУР-а које остварују нижи доходак од просечног имају личне дохотке изнад просечних.